

nazywających gry, mających rodzaj męskonieżywotny, występuje z końcówką -a, np. *grać w brydża* (NSPP, s. 75), *grać w pokera*, w *tenisa*, w *berka* itd., ale *grać w bilard* (NSPP, s. 255).

Liczba takich uchybień w książce *Nie licz na liczebnik* jest o wiele większa, autor powinien więc przygotować erratę do tego wydania, aby cudzoziemcy uczący się języka polskiego nie byli wprowadzani w błąd, a lektorzy nie musieli tłumaczyć, że forma podana w *Kluczu do ćwiczeń* jest niepoprawna. W następnych wydaniach należałoby, moim zdaniem, dostosować określanie części mowy i form liczebników w *Kluczu...* do propozycji i rozstrzygnięć normatywnych zawartych w słownikach poprawnościowych pod red. A. Markowskiego, które są dostępne w kraju i zagranicą.

<https://doi.org/10.18778/0860-6587.18.53>

Grażyna Zarzycka

Urszula Dobesz, Kathrin Hänel, Agnieszka Korman, Małgorzata Pasieka, Magdalena Świątek, Anna Żurek, *ABC Polnisch*, red. Anna Dąbrowska, Kinga Hartmann, Wydawnictwo GAJT, Wrocław 2009; *ABC Polnisch. Lehrbuch*, ss. 223 + 2 CD; *ABC Polnisch. Arbeitshieft*, ss. 194 + 1 CD; *ABC Polnisch. Lernspiele*, ss. 71; *ABC Polnisch. Lehrerhandbuch*, ss. 47

Recenzowana praca *ABC Polnisch* to czteroczęściowy podręcznik do nauczania jpjo dla początkujących (na poziomie A1), przeznaczony dla niemieckich gimnazjalistów. Został on zrealizowany w ramach polsko-niemieckiego projektu unijnego „Interreg III A”, którego kierownikiem była Kinga Hartmann.

Zespół autorski w składzie: Urszula Dobesz, Małgorzata Pasieka, Magdalena Świątek i Anna Żurek stworzył trzy pierwsze części podręcznika: podręcznik podstawowy (*ABC Polnisch. Lehrbuch*), zeszyt ćwiczeń (*ABC Polnisch. Arbeitshieft*) oraz przewodnik dla nauczycieli (*ABC Polnisch. Lehrerhandbuch*). Zespół ten jest związany z Uniwersytetem Wrocławskim, a w szczególności ze Szkołą Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców Uniwersytetu Wrocławskiego; większość autorek to znane postacie w środowisku badaczy i praktyków parających się glottodydaktyką polonistyczną oraz zaangażowanych w proces certyfikacji jpjo. Autorkami kolejnej części podręcznika – gier edukacyjnych (*ABC Polnisch. Lernspiele*) – są natomiast Kathrin Hänel i Agnieszka Korman (obie – jak czytamy w notach biograficznych – praktykujące nauczycielki jpjo i/lub rodzimego w gimnazjum w Görlitz). Redakcji naukowej podręcznika podjęły się, z polskiej strony prof. Anna Dąbrowska, a z niemieckiej – Kinga Hartmann.

Recenzowaną pracę widzę jako kontynuację bardzo ciekawych i efektywnych projektów interkulturowych, podejmowanych przez zespół Uniwersytetu Wrocławskiego – realizowanych od kilku lat z różnymi partnerami niemieckimi.

W tym miejscu wspomnę o projektach nauczania tandemowego, które zostały przedstawione w książkach: Małgorzaty Pasieki, Grzegorza Krajewskiego, Susanne Kingborn, *Tandem językowy. Teoria i praktyka na przykładzie polsko-niemieckim*, Wydawnictwa UW, Wrocław 2003 oraz Małgorzaty Pasieki i Susanne Klingborn *Polsko-niemiecki tandem językowy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław-Dresden 2005. W obu pracach (pierwsza zawiera materiały dla słuchaczy na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym, druga dla słuchaczy początkujących) zawarto scenariusze zajęć opartych na idei nauczania tandemowego. Dokładnie opisano również metodologię prowadzenia takich zajęć lub całych kursów. Prace te są dwujęzyczne, stąd ich duża przydatność zarówno w Niemczech, jak i w Polsce. Kilka lat później została opublikowana kolejna praca, mieszcząca się w opisanym tu nurcie. Był to podręcznik Urszuli Dobesz i Małgorzaty Pasieki: *Polnisch? Aber gern! Polski? Bardzo chętnie! B1*, pod red. Anny Dąbrowskiej i Kingi Hartmann, Wydawnictwo GAJT, Wrocław 2007, przeznaczony dla osób przygotowujących się do egzaminu certyfikacyjnego z jpjo na poziomie progowym B1, a zrealizowany również w ramach projektu „Interreg III A”.

ABC Polnisch to projekt, jak się wydaje, jeszcze szerzej zakrojony niż poprzednie. Adresatem podręczników są uczniowie w wieku gimnazjalnym, mający 9–11 lat, którzy wybierają język polski jako obcy na zajęciach fakultatywnych (pozaekcyjnych). Niewiele dotąd podręczników do nauczania jpjo stworzono z myślą o młodszych odbiorcach, a przecież poza granicami Polski języka polskiego uczą się przede wszystkim ludzie bardzo młodzi. Niemcy są z pewnością tym krajem, w którym język polski – ze względu na sąsiedztwo obu krajów oraz dużą liczbę zamieszkałych tam osób polskiego pochodzenia – jest jednym z częściej wybieranych w szkołach. Już więc choćby tylko z tego jednego powodu projekt należy uznać za bardzo ważny.

Podręcznik *ABC Polnisch. Lehrbuch* składa się z piętnastu jednostek tematycznych, zwanych modułami, a każda z nich podzielona jest na 4 lekcje. Tematyka lekcji to kolejno: przedstawianie się, klasa, rodzina, zainteresowania, zwyczaje kulinarne, czynności życia codziennego, plany i marzenia, podróże, święta i uroczyste okazje, opowiadanie o przeszłości, pogoda, umawianie się na spotkanie i wakacje. Wszystkie teksty i zadania komunikacyjne dostosowane są do wieku przyszłych odbiorców podręcznika.

Sam podręcznik należy uznać za nietrudny pod względem językowym – rzeczywiście jest utrzymany na poziomie A1¹. Niemieckojęzycznym adresatom podręcznika ułatwiono rozumienie poleceń dydaktycznych przez podanie ich

¹ Odróżnia go to od znanego, również wieloczęściowego, podręcznika Małgorzaty Małolepszej i Anety Szymkiewicz *Hurra!!! Po polsku. 1*, Szkoła Języków Obcych Prolog, Kraków, 2006, przewyższającego możliwości percepcyjne wielu słuchaczy zaczynających uczyć się jpjo, mimo deklarowanego poziomu A1.

w wersjach polskiej i niemieckiej. Zdecydowano się także na ciekawy zabieg, polegający na tym, że wiadomości o polskich realiach i wybranych aspektach polskiej kultury popularnej i wysokiej podano po niemiecku w części *Poznaj Polskę! Lerne Polen Kennen!* Taka kontekstualizacja procesu nauczania języka polskiego pozwoliła na przybliżenie czytelnikom współczesnej Polski.

Uczniowie poznają więc w swoim języku rodzimym podstawowe informacje o geografii Polski, polskich symbolach narodowych, sławnych Polakach, historii Polski (z uwzględnieniem najważniejszych polskich świąt i uroczystości rodzinnych) i innych polskich ciekawostkach (w module 13. podręcznika podstawowego dowiadują się np. o znaczeniu bociana w polskiej kulturze). Ponadto zaznajamiają się ze stylem życia, marzeniami i zainteresowaniami polskich rówieśników. Z zaproponowanych w podręczniku tekstów użytkownicy podręcznika mogą się dowiedzieć np. o tym, jakich przedmiotów się uczą w polskich gimnazjach, jak się pozdrawiają i żegnają polscy gimnazjaliści, co jedzą, czytają, jakiej słuchają muzyki, jak się bawią, z jakich dowcipów się śmieją, jakie są ich obowiązki domowe. Sporo miejsca poświęcono także wskazaniu polsko-niemieckich „miejsc wspólnych” – np. pokazano ślady epoki saskiej w Polsce, wskazano zapożyczenia niemieckie w polszczyźnie oraz zapożyczenia polskie w języku niemieckim. W podręczniku umieszczono minibiogramy znanych w Niemczech Polaków, a także Niemców popularnych w Polsce. Szczególnie wiele miejsca poświęcono przedstawieniu polskiej kariery Steffena Möllera – aktora, artysty kabaretowego i pisarza, entuzjasty języka polskiego (zob. moduł 14 podręcznika). Takie zanurzenie kulturowe byłoby niemożliwe, gdyby podręcznik został utrzymany w wersji jednojęzycznej.

Zeszyt ćwiczeń *ABC Polnisch. Arbeitshieft* ma taką samą strukturę jak podręcznik podstawowy. Znajduje się w nim wiele ćwiczeń, zadań i propozycji projektów odpowiadających tematom podręcznikowym. Można je wykonywać indywidualnie lub w parze. W zeszycie ćwiczeń proponuje się różnorodne zadania (już w języku polskim!), w których należy wykorzystać wiedzę o Polsce zawartą w tekstach *Poznaj Polskę!* umieszczonych w podręczniku.

Gry komunikacyjne, wydane w formie oddzielnej książeczki: *ABC Polnisch. Lernspiele*, zawierają przedstawione w języku niemieckim szczegółowe opisy każdej z gier, jak też materiał językowy i graficzny, który należy wykorzystać w klasie². Gry służą ćwiczeniu wymowy i pisowni polskiej, utrwaleniu określonych kategorii gramatycznych oraz scenariuszy komunikacyjnych (np. przedstawiania się, zakupów). Ich celem jest integracja członków grupy uczniowskiej, wyzwolenie kreacji uczniów i pokazanie tego, że nauka języka polskiego może być ciekawa, zabawna i dynamiczna. Gry są dopasowane do tema-

² Prototypowym i cenionym podręcznikiem tego typu do nauczania jpjo jest praca wydana przez łódzką autorkę Teresę Pelc: *Teraz Polski. Gry i ćwiczenia komunikacyjne. Podręcznik dla nauczycieli języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Wing, Łódź, 1997. Opisy i scenariusze gier można znaleźć również w podręcznikach dla nauczycieli serii *Hurra!!! Po polsku*.

tyki poszczególnych modułów, mogą więc stanowić element uatrakcyjnijającą lekcję. Współgrają też z programem językowym realizowanym na poziomie A1.

W kolejnej części podręcznika, *ABC Polnisch. Lehrerhandbuch* – przewodniku dla nauczyciela – w części wstępnej dokładnie przedstawiono koncepcję i strukturę podręcznika, a w komentarzu metodycznym objaśniono najważniejsze zagadnienia z zakresu polskiej wymowy, ortografii, gramatyki, leksykologii, komunikacji, zgodnie z kolejnością ich pojawiania się w podręczniku podstawowym. Przewodnik ten został również zaopatrzony w klucz do zdań i ćwiczeń oraz w transkrypty nagrań.

Najbardziej charakterystyczną cechą podręcznika *ABC Polnisch* wydaje się jego eklektyzm, wyrażający się w mistrzowskim połączeniu na kartach tej książki różnorodnych metodologii oraz strategii nauczania jppo. Podejście komunikacyjne jest zintegrowane z popularnym jeszcze w latach osiemdziesiątych XX stulecia kognitywnym nauczaniem języków obcych. W tym podręczniku nie ucieka się bowiem od objaśniania podstawowych dla języka polskiego zagadnień gramatycznych, problemów fonetycznych i ortograficznych. Wręcz przeciwnie – naświetlanie tych zagadnień to bardzo ważna cecha tej pracy. Autorki kładą szczególny nacisk na objaśnienie miejsc, które mogą sprawić trudność osobom niemieckojęzycznym uczącym się polskiego. Jest to np. pierwszy znany mi podręcznik do nauczania jppo, w którym tak wiele uwagi poświęcono wymowie, w tym akcentuacji i intonacji. Realizacji tego zadania służą zebrane w poszczególnych modułach wierszyki znanych polskich autorów (najwięcej jest tu tekstów Ludwika Jerzego Kerna), piosenki i przykłady łamańców językowych, zebrane pod nagłówkiem *Gimnastyka dla języka* (np.: łamaniec służący wymowie samogłosek nosowych: *Spadł bąk na strąk, a strąk na pąk / Pękł pąk, pękł strąk, a bąk się zląkł*; *Lehrbuch*, s. 162).

Niedosyt można odczuwać natomiast, jeśli idzie o „program gramatyczny” zawarty w podręczniku – systemowo objaśniono w nim i wprowadzono zaledwie cztery przypadki liczby pojedynczej rzeczownika: mianownik, biernik, dopełniacz i narzędnik (jeszcze mniej przypadków w liczbie pojedynczej i w zakresie fleksji przymiotnika), a we fleksji werbalnej pominięto aspekt dokonany czasownika (co nie znaczy, że w ogóle nie używa się w nim form dokonanych). Sądzę, że największym niedostatkiem tego programu jest brak systemowego objaśnienia miejscownika – przypadku o szerokim użyciu w języku polskim. Gdy nie wytłumaczy się dostatecznie wcześniej sposobów (skomplikowanych, ale precyzyjnych) tworzenia w języku polskim form tego przypadku, to komunikowanie o tym, gdzie mieszkamy, gdzie miło spędzamy czas, o czym mówimy, myślimy, marzymy (wszystkie te sytuacje komunikacyjne wymagają użycia miejscownika) będzie bardzo trudne, a z pewnością niepoprawne pod względem językowym³.

³ Z drugiej strony, można przyjąć, że poprawność językowa wypowiedzi uczących nie musi być priorytetem na poziomie A1.

Elementy metody gramatyczno-tłumaczeniowej widać w zadaniach tłumaczeniowych – uczniowie są proszeni o przetłumaczenie pojedynczych słów i zdań z języka polskiego na niemiecki lub odwrotnie. Włączenie tego typu zadań wydaje się jak najbardziej właściwe w podręczniku przeznaczonym dla grupy jednojęzycznych odbiorców. Podejście interkulturowe stosowane jest z kolei wtedy, gdy porównywane są różnorodne aspekty życia w Polsce i w Niemczech, wspólne i odrębne przestrzenie kultury, komunikacji, języka (w tym wypadku można dodatkowo mówić o stosowaniu podejścia lingwakulturowego), a celem tych porównań jest wzajemne zrozumienie – przybliżenie tego, co może najpierw dziwić; por. opisane w module 2. podręcznika różnice w obyczajach szkolnych w gimnazjum polskim i niemieckim, np. leżące w zwyczaju polskich gimnazjalistów płci męskiej podawanie sobie ręki i tzw. przybijanie piątki. Bardzo ważnym spoiwem poszczególnych segmentów tego podręcznika – ćwiczeń, tekstów, zadań – są stosowane w nim często strategie ludozyczne. Proponuje się zabawę językiem polskim za pomocą gier towarzyskich, zabaw ruchowych, graficznych, fonetycznych itd. Ta pedagogika zabawy znów znajduje właściwe uzasadnienie w wieku uczących się, do których kierowany jest ten podręcznik.

W podręczniku *ABC Polnisch* są stosowane różnorodne formy wprowadzania i utrwalania wiedzy gramatycznej, m.in. zadania wyboru wielokrotnego, wymagające transformacji form lub tłumaczenia, rozsypanki wyrazowe i zdaniowe. Podobnie zróżnicowane typy zadań służą kształtowaniu właściwej wymowy i pisowni; wielkim walorem tego podręcznika jest włączenie do niego dużej liczby tekstów poetyckich, rymowanek, piosenek, dowcipów, przysłów oraz nazw własnych. Sprawności receptywne – rozumienie ze słuchu i rozumienie tekstów pisanych – są rozwijane nie tylko za pomocą klasycznych zadań wymagających stwierdzenia prawdy i fałszu, pytań otwartych czy wyboru wielokrotnego. Proponuje się także zadania wymagające ustalenia kolejności fragmentów tekstu/transkryptu, uzupełnienia luk w wysłuchanym lub przeczytanym tekście, wskazanie błędów w transkrypcie czy dopasowania informacji. Rozwijanie kompetencji leksykalnej to również ważne zadanie w tym podręczniku – cel ten realizowany jest za pomocą zadań polegających np. na rozwiązywaniu krzyżówek, łączeniu słów w kategorie, na wykorzystywaniu antonimii i synonimii. Do mówienia w języku docelowym zachęca się z kolei uczących się za pomocą zadań ukierunkowanych na zadanie pytania, udział w rozmowie, przygotowanie wywiadu, opowiadania czy opisu obrazka. Elementów wizualnych – fotografii, rysunków, rebusów, diagramów – jest w tej pracy moc; zespół autorski docenił i efektywnie wykorzystał walory metody pogładowej.

Wszystkie wspomniane tu metodologie, koncepcje, rozwiązania formalne i pomysły połączyły się, tworząc w efekcie przemyślaną i atrakcyjną całość –

podręcznik, w którym zagadnienia językowe zostały umieszczone w społeczno-kulturowej otoczce, atrakcyjnej dla odbiorców w wieku 9–11 lat.

Jest to podręcznik nowoczesny, napisany z myślą o kształtowaniu „interkulturowych rozmówców” z ciekawością odkrywających świat Innych i nieustannie poddających refleksji wartości obecne we własnej kulturze.

Maria Wtorkowska

Barbara Kryżan-Stanojević, Ivana Maslač, Jolanta Sychowska-Kavedžija, Dominika Kaniecka, *Učimo poljski. Poljski pravopis za početnike*, FF-Press, Zagreb 2008, ss. 157

Język polski na Wydziale Filozoficznym w Zagrzebiu (Filozofski fakultet u Zagrebu) ma długą tradycję, gdyż od 1919 r. działał tam najpierw lektorat języka polskiego, potem od 1966 r. kierunek studia polonistyczne. W 2008 r. w tamtejszym Instytucie Języków i Literatur Zachodniosłowiańskich (Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti) dzięki wydawnictwu FF-Press nakładem 700 egzemplarzy wyszła *Polska ortografija dla početkujućih* (*Poljski pravopis za početnike*) czterech autorek – Barbary Kryżan-Stanojević, Ivany Maslač, Jolanty Sychowskiej-Kavedžiji i Dominiki Kanieckiej. Podręcznik jest przeznaczony dla studentów studiujących język polski na chorwackich uczelniach, którzy według klasyfikacji międzynarodowej opanowali polszczyznę na poziomie B1. Powstał w wyniku wieloletnich doświadczeń autorek w nauczaniu języka polskiego chorwackich studentów, w tym też nauczaniu zasad polskiej ortografii. Dobrą stroną podręcznika jest to, że autorki nie prezentują polskich zasad ortograficznych tak, jak zwykle czynione jest w pracach przeznaczonych dla polskiego odbiorcy, ale przystosowują ich prezentację do potrzeb chorwackiego użytkownika polszczyzny.

Podręcznik ma ułatwić opanowanie przez chorwackich studentów polonistyki polskich zasad ortograficznych i umiejętności ich praktycznego zastosowania. Do tego służą zawarte w nim dyktanda, które – jak słusznie twierdzą autorki – umożliwią studentom prawidłowe odczytanie tekstu, rozumienie tekstu ze słuchu oraz identyfikację kodu dźwiękowego i pisanego.

W podręczniku znajdziemy objaśnienia polskich zasad ortograficznych, a szczególnie zagadnień sprawiających problemy chorwackim studentom przyswajającym polszczyznę, a które najczęściej wynikają ze zjawiska interferencji obu języków. Autorki, świadome tych trudności, tak ułożyły materiał, aby umożliwić studentom ćwiczenia i samodzielne opanowywanie ortografii polskiej, co oczywiście nie wyklucza wykorzystania podręcznika przez nauczyciela w jego pracy dydaktycznej.